

Kontrolna lista za pregled studija o procjeni uticaja na životnu sredinu

WWF sa partnerima u Albaniji, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Srbiji i Turskoj sprovodi projekat: "Civilno društvozagovaraekološki prihvatljiv društveno-ekonomski razvoj" (CO-SEED). CO-SEED doprinosi održivom upravljanju prirodnim resursima na način što pozitivno utiče na poboljšanja regulatornih okvira i obezbeđuje da proces donošenja odluka za novu infrastrukturu bude transparentniji i da u njemu sudjeluje veći broj aktera. CO-SEED se fokusira na poboljšanje procesa procjene uticaja na životnu sredinu i strateške procjene uticaja na životnu sredinu stvaranjem mreže informisanih organizacija civilnog društva širom regiona i povećanjem interesovanja medija za održiv, ekološki prihvatljiv razvoj. Kao dio ovog procesa, CO-SEED projekat i njegova regionalna mreža partnera civilnog društva razvili su ovu kontrolnu listu. Kontrolna lista je osmišljena da pomogne evaluatorima - uključujući i zainteresovane građane, predstavnike organizacija civilnog društva i vladine službenike za procjene uticaja na životnu sredinu, tako što će uključiti niz pitanja na koja će svaka dobra procjena uticaja na životnu sredinu biti u stanju da odgovori.

Više informacija na:

CO-SEED

www.co-seed.eu

E-mail: info@co-seed.eu

Tel: +387 36 830 270

Koordinator projekta:

WWF - Turkey

Partneri projekta:

INCA - Instituti per Ruajtjen e Natyres Shqiptare Shoqata, Albania

Udruga Dinarica, Bosnia and Herzegovina

Green Home - Zeleni dom, Crna Gora

BPSSS - Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije

WWF Adria

Autori fotografija:

Michel Gunther (COVER)

WWF (str. 1, 13, 29, 39)

Elio della Ferrera (str. 5)

Andrija Vrdoljak (str. 6, 7, 9, 11, 21, 31, 33, 37, 41)

Mario Romulić (str. 17, 25, 35)

Edward Parker (str. 10, 23)

Instituti për Ruajtjen e Natyrës në Shqipëri (str. 26)

Ova publikacija je urađena uz pomoć Evropske unije. Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost partnera za implementaciju CO-SEED projekta i ne može se koristiti na način da odražava stavove Evropske unije.

Ovaj projekat
finansira
Evropska unija

SADRŽAJ

Uvod	6
O kontrolnoj listi	10
Kako koristiti ovu kontrolnu listu	14
Elementi za evaluaciju	
Opis projekta	18
Razmatranje alternativa	23
Opis životne sredine na koju može uticati projekat	26
Opis mogućih značajnih uticaja projekta	30
Opis mjera ublažavanja	36
Korisni izvori	40

UVOD

Procjena uticaja na životnu sredinu je proces identifikovanja budućih posljedica planiranih radnji sa ciljem da se osigura da se implikacije i negativni uticaji na životnu sredinu pažljivo razmatraju u procesu donošenja odluka. Proaktivnim identifikovanjem posljedica, procjena uticaja na životnu sredinu olakšava donošenje odluka zasnovanih na društvenom prihvatanju ekoloških rizika ekonomskog razvoja. Cilj je izbjeći promjene u okolini koje bi rezultirale izvjesnom štetom lokalnim ljudima i njihovom životnom okruženju. Kada se pravilno implementiraju, ove procjene osiguravaju transparentnost i inkluziju, širenje demokratskih vrijednosti i povećanje učešća javnosti u razvoju društva.

Međunarodna asocijacija za procjenu uticaja (IAIA) definiše procjenu uticaja na životnu sredinu (PU) kao “proces identifikacije, predviđanja, procjene i ublažavanja biofizičkih, socijalnih i drugih relevantnih efekata razvojnih prijedloga prije donošenja važnih

odluka i izvršavanja obaveza”.

Iako se detalji o procjeni uticaja na životnu sredinu razlikuju po zemljama zbog različitih regulatornih okvira, ovaj proces se generalno može podijeliti u tri glavne faze:

1. Odluka o postojanju potrebe za procjenom mogućih uticaja na životnu sredinu, s obzirom na karakteristike planirane akcije (tj. tip, veličina, lokacija), ponekad se nazivaju opsegom;
2. Priprema sveobuhvatne procjene mogućih uticaja na životnu sredinu i determinisanje načina njihovog ublažavanja, čiji je rezultat studija o životnoj sredini;
3. Javna rasprava o nalazima studije i konačnom donošenju odluka.

Studija o procjeni uticaja na životnu sredinu je ključni dokument u procesu izdavanja dozvola. Njena svrha je da predstavi dizajn i konfiguraciju predloženog razvoja, kao i način izbjegavanja negativnih uticaja, zatim

da identifikuje mjere ublažavanja, uključujući naknadu za neizbježne uticaje. Stoga, sve studije o životnoj sredini moraju pružiti stručne, sveobuhvatne i objektivne savjete o tome da li je predloženi razvojni uticaj na životnu sredinu na prihvatljivom nivou.

Procjena kvaliteta takve studije nije isključivo zadatak nadležnog javnog organa koji je odgovoran za konačno donošenje odluka. Stručnjaci i zainteresovana javnost, uključujući i nevladine organizacije, mogu i treba da se angažuju u procesu komentarisanja informacija i zaključaka koji su prezentirani u studijama o životnoj sredini. Na ovaj način se može provjeriti i poboljšati svrsishodnost studije kao osnove za donošenje odluka o razvoju.

O KONTROLNOJ LISTI

Studije o procjeni uticaja na životnu sredinu su često obimna dokumenta. Nekada je možda neophodno pročitati ih par puta kako bi se na odgovarajući način procijenilo da li ispunjavaju svoju namjeru objektivne i nepristrasne procjene uticaja predloženog razvoja na životnu sredinu. Za one koji nijesu toliko stručni u oblasti procjene uticaja na životnu sredinu, uključujući nevladine organizacije i članove lokalnih zajednica, možda je još teže procijeniti informacije predstavljene u takvoj studiji i reagovati na iste davajući kvalitetne komentare. Ovo može dovesti do toga da ti učesnici djeluju kao manje kredibilni partneri u konsultacijama, pri čemu se njihovi komentari zanemaruju ili se njihova mišljenja uopšte ne traže.

Postoji veći broj smjernica koje su već dostupne, a koje imaju za cilj da omoguće bolju i lakšu pripremu i pregled studija o procjeni uticaja na životnu sredinu. Većina je usmjerena na praktičare i donosioce odluka, a samo nekoliko njih se fokusira na to

da stručni učesnici u procesu pružaju najbolja moguća mišljenja. Kako bi se popunila ova praznina, ovaj dokument ima za cilj da pruži smjernice onima koji su nekvalifikovani, ali zainteresovani za aktivno angažovanje u odlučivanju o procjeni uticaja na životnu sredinu. Dokument bi trebalo da koriste nevladine organizacije i članovi lokalnih zajednica kako bi se utvrdilo da li su u studiji razmatrani svi važni aspekti procjene uticaja na životnu sredinu.

Ova kontrolna lista je fokusirana samo na naučnu i tehničku adekvatnost studije o procjeni uticaja na životnu sredinu. To nije alat za ocjenjivanje koji bi rezultirao "ocjenom" kvaliteta procjene. Naime, lista daje uputstva zainteresovanoj javnosti kako da formulišu visokokvalitetne povratne informacije o studijama o procjeni uticaja na životnu sredinu. Odgovarajući na niz pitanja, čitaoci treba da budu u mogućnosti da zaključe koji djelovi studije, ako postoje, nisu u skladu sa standardima najboljih praksi i koje informacije nedostaju, odnosno koji

su podaci nedovoljno ocijenjeni. Na taj način, recenzenti mogu formulirati konstruktivne i vjerodostojne povratne informacije za učešće tokom javnih konsultacija.

U ovom dokumentu se ne razmatra usaglašenost sa nacionalnim pravnim okvirom, međunarodnim najboljim praksama ili bilo kojim drugim mogućim zahtjevima. Takođe, ne razmatra se procjena kvaliteta vođenog procesa, transparentnosti i inkluzivnosti procesa donošenja odluka, na način koji je sadržan u principima učešća javnosti i relevantnim nacionalnim okvirima i međunarodnim konvencijama. Međutim, to ne podrazumijeva da ocjenjivanje ovih aspekata nije važno i da ih treba zanemariti. Zapravo, njihovo pravilno sprovođenje je veoma važno za dobru praksu donošenja odluka u oblasti životne sredine, a preporučuje se da ih evaluatori studija o životnoj sredini uzimaju u obzir.

KAKO KORISTITI
OVU KONTROLNU
LISTU

Kontrolna lista je zasnovana na "Smjernicama EIA: EIS pregled" Evropske komisije od juna 2001. godine, koja je detaljno razmatrana. S obzirom na zainteresovane strane (nevladine organizacije i javnost) kroz ovaj dokument, odabrana su najvažnija pitanja koja bi omogućila sveobuhvatnu provjeru kvaliteta studije o procjeni uticaja na životnu sredinu od strane osoba bez posebne ekspertize.

U cilju pojašnjavanja i jednostavnosti praćenja studije o procjeni uticaja na životnu sredinu, ova kontrolna lista se dijeli na određene sekcije koje sadrže najvažnije segmente studije. Važnost ovih sekcija objašnjava se u okviru svakog naslova, što je praćeno setom pitanja na koja treba obezbijediti kvalitativne odgovore nakon proučavanja studije. Mogući odgovori su:

Nije primjenjivo.

Ovaj odgovor je primjeren u slučajevima kada su pitanja specifična za jednu vrstu razvoja ili tehnologije, što nije tema studije o procjeni uticaja na životnu sredinu koja se procjenjuje. Ova pitanja nemaju težinu (nijesu relevantna) u procjeni ukupnog kvaliteta studije.

Na primjer, ako se pripremi studija o procjeni uticaja na životnu sredinu za izgradnju hidroelektrane u granicama nacionalnog parka, pitanja koja se odnose na nuklearni otpad neće biti "primjenjiva" za ovu procjenu.

U potpunosti je usklađeno sa najboljom praksom.

Ovaj odgovor ukazuje na to da su informacije koje će pružiti odgovor na relevantno pitanje dobro razrađene, na osnovu odgovarajućih podataka i drugih informacija, i na taj način mogu poslužiti kao osnova za donošenje odluka o razvoju. Takvi podaci i informacije moraju biti ažurirani, sveobuhvatni i relevantni za temu diskusije; sa zvaničnim izvorima koji su na odgovarajući način citirani i navedenim korišćenim studijama (istraživanjima) koje su dostupne na uvid.

Na primjer, ako se pripremi studija o procjeni uticaja na životnu sredinu za izgradnju hidroelektrane u granicama nacionalnog parka, recenzenti bi trebalo da navedu da su pitanja vezana za uticaj na biodiverzitet u potpunosti usklađena sa najboljom praksom isključivo onda kada studija konkretno i jasno ocjenjuje uticaj na biodiverzitet zaštićenog područja.

Djelimično je usklađeno sa najboljom praksom.

Ovaj odgovor ukazuje na to da u studiji o procjeni uticaja na životnu sredinu nema dovoljno informacija ili analiza kako bi se u potpunosti odgovorilo na određeno pitanje; studija ne uzima u obzir sve važne podatke ili najnovije informacije, pa prije nego što se donese bilo kakva odluka o razvoju, ove procjene treba poboljšati.

Na primjer, ako se pripremi studija o procjeni uticaja na životnu sredinu za izgradnju hidroelektrane u granicama nacionalnog parka, i ako se informacije koje bi sadržale odgovore na pitanja koja se odnose na uticaj na biodiverzitet odnose samo na postojanje zaštićenog područja bez značajnog razmatranja uticaja, takva pitanja treba procijeniti kao “djelimično usklađena sa najboljom praksom”.

Nije usklađeno sa najboljom praksom.

Ovaj odgovor ukazuje na značajno odstupanje od svrhe studije o procjeni uticaja na životnu sredinu, što podstiče ozbiljnu zabrinutost u vezi sa kvalitetom odluke koja se može donijeti na osnovu informacija predstavljenih u studiji. To podrazumijeva da ove aspekti studije treba ponovo procijeniti ili dopuniti sa više podataka prije nego što se donese odluka o razvoju.

Na primjer, ako se pripremi studija o procjeni uticaja na životnu sredinu za izgradnju hidroelektrane u granicama nacionalnog parka i informacija u studiji koja bi pružila odgovore na pitanja koja se odnose na uticaj na biodiverzitet, ne uključuje ni pominjanje postojanja zaštićenog područja, takva pitanja treba ocijeniti kao “neusklađena sa najboljom praksom”.

Prije čitanja studije o procjeni uticaja na životnu sredinu, evaluatori treba da se upoznaju sa ovom kontrolnom listom kako bi razumjeli koju vrstu informacija treba tražiti. Prilikom čitanja studije odgovori na svako pitanje trebaju biti evidentirani korištenjem gore opisanih kvalitativnih deskriptora. Takođe je preporučljivo edidentirati bilo kakve nedoumice, pitanja ili nejasnoće koje proističu iz evaluacije svakog pitanja, kako bi bolje formulisali komentare o studiji. Nakon odgovora na sva pitanja, treba formulisati sintetizirane povratne informacije i dostaviti nadležnom organu tokom javnih konsultacija. Važno je zapamtiti da, uz kritičku evaluaciju studije, ova lista može pomoći u identifikaciji pozitivnih primjera i dobrih praksi. Recenzenti bi ih trebali uključiti u svoje povratne informacije, jer je podjednako važno istaknuti aspekte rada koji se preduzimaju u skladu sa dobrim standardima i najboljom praksom.

OPIS PROJEKTA

Detaljna i sveobuhvatna prezentacija planiranog projekta važna je za adekvatnu procjenu mogućih uticaja. Jednako je važno shvatiti svrhu projekta kako bi se utvrdila njegova važnost za društvo u cjelini, njegovu veličinu i dizajn, proizvodni(e) proces(e) i lokaciju u okviru životne sredine. Dostupnost takvih sveobuhvatnih informacija će osigurati da se u zahtjevima odlučivanja uzmu u obzir svi zahtjevi predloženog razvoja (zahtjevi za zemljište, vremenski horizont itd.).

- 1 Da li je objašnjeno usklađivanje projekta sa relevantnim strategijama, razvojnim planovima i regulatornim okvirima?
- 2 Da li je opisan program za implementaciju projekta, koji precizira vremenski okvir i datume početka i završetka za izgradnju, eksploataciju i demontažu objekta?
- 3 Da li su sve glavne komponente projekta opisane i grafički predstavljene na planu koji pokazuje granicu razvoja, uključujući zemljište koje će se privremeno koristiti tokom izgradnje?
- 4 Da li su sve aktivnosti opisane tokom (i) izgradnje, (ii) eksploatacije i (iii) faze demontaže (ako je to potrebno), uključujući veličinu, kapacitet, propusnost, ulaz i izlaz?
- 5 Da li su navedene sve aktivnosti i/ili potrebni razvojni događaji i, ako jesu, da li su kvantificirani, uključujući i podatke o drugim potrebnim dozvolama?
- 6 Da li su navedeni svi mogući ishodi koji se javljaju kao posljedica identifikovanog projekta?
- 7 Da li su navedeni svi postojeći ili planirani razvoji u odnosu na koje bi ovaj projekat imao kumulativne efekte?
- 8 Da li je površina zemljišta koja je zauzeta svakom trajnom komponentom projekta, na osnovu opisa projekta, kvantifikovana i prikazana na skaliranoj mapi?
- 9 Da li je kvantifikovana i mapirana površina zemljišta koja je privremeno potrebna za izgradnju, i da li je opisan plan za vraćanje tog zemljišta u prvobitno stanje?
- 10 Da li su opisana veličina, oblik i izgled bilo koje strukture ili drugih radova razvijenih u okviru projekta?
- 11 Za projekte koji uključuju raseljavanje ljudi ili preduzeća, da li je prezentovan broj ljudi koji će se iseliti i druge karakteristike raseljenih lica?

- 12 Da li su tipovi i količine proizvoda opisani na osnovu proračuna (a ne procjene)?
- 13 Da li se razmatraju vrste i količine sirovina i energije potrebne za izgradnju i rad?
- 14 Da li se razmatraju ekološke implikacije nabavke sirovina?
- 15 Da li je došlo do zapošljavanja ili smanjenja broja zaposlenih kao rezultat projekta tokom (i) izgradnje, (ii) eksploatacije i (iii) faze demontaže (ako je potrebno)?
- 16 Da li su identifikovane vrste i količine odgovarajućih rezidua i emisija (tj. čvrstog otpada, otpadnih voda i emisija gasova i čestica) nastalih tokom (i) izgradnje, (ii) eksploatacije i (iii) faze demontaže (ako je potrebno)?
- 17 Da li se raspravljalo o sastavu i toksičnosti ili drugim opasnostima od svih rezidua i emisija (tj. čvrstih otpadnih materija, otpadnih voda i emisija gasova i čestica) koje je izazvao projekat?
- 18 Da li su opisane metode za sakupljanje, skladištenje, tretiranje, transport i konačno odlaganje svih odgovarajućih rezidua i emisija (tj. čvrstog komunalnog otpada, otpadnih voda, emisija gasova i čestica)?
- 19 Da li su razmatrane lokacije za konačno odlaganje svih odgovarajućih rezidua i emisija (tj. čvrstog otpada, tečnih otpadnih voda, emisija gasova i čestica)?
- 20 Da li su identifikovani i kvantifikovani izvori buke, toplote, svjetlosti ili elektromagnetnog zračenja iz projekta?
- 21 Da li su identifikovane metode za procjenu količina i sastava svih rezidua i emisija i da li je razmatrana bilo koja potencijalna nejasnoća koja se odnosi na procjenu ostataka i emisija?
- 22 Da li se diskutovalo o rizicima koji su povezani sa projektom, kao što su rizici od rukovanja opasnim materijalima, rizici od izlivanja, požara, eksplozije, rizici od saobraćajnih nesreća, rizici od neuspjelog tehnološkog procesa ili objekata i rizici od izloženosti projekta prirodnim katastrofama?
- 23 Da li su opisane mjere za sprječavanje i reagovanje na nesreće i neočekivane događaje?

RAZMATRANJE ALTERNATIVA

Procjena opcija alternativnog razvoja je od suštinskog značaja za uspješnost procesa donošenja odluka i od ključnog je značaja za efikasnu procjenu uticaja na životnu sredinu. Razmatranje različitih opcija za ispunjavanje istog cilja moglo bi osigurati da se odabere održivija opcija, što dovodi do smanjenja socijalnih i ekoloških rizika. Alternativne opcije obuhvataju različite lokacije, veličine, tehnologije, dizajn ili operativne postupke, kao i alternativu bez akcije (nula). Ova poslednja ne podrazumijeva samo predstavljanje osnovne / postojeće situacije, već ističe buduću situaciju zasnovanu na evoluciji osnovnih uslova bez konkretnog predloženog razvoja. Pravilna procjena alternativa uključuje njihov opis, prezentaciju njihovih ekoloških implikacija i objašnjenje razloga za njihovo usvajanje ili odbacivanje..

- 1 Da li je opisano osnovno stanje životne sredine u situaciji “bez akcije”?
- 2 Da li su navedene alternative u toku faze razvoja projekta detaljno opisane, sa njihovim uticajima na životnu sredinu?
- 3 Da li su razmatrane alternative i njihovi uticaji na životnu sredinu u poređenju sa situacijom “bez akcije” i sa predloženim projektom?
- 4 Da li je opisan proces razvoja projekta, uključujući elaboraciju razloga zbog kojih je izabran predloženi projekat?

OPIS ŽIVOTNE SREDINE
NA KOJU MOŽE UTICATI
PROJEKAT

Odgovarajuća procjena uticaja je moguća samo ako postoji sveobuhvatna i ažurirana analiza postojećih uslova u okruženju u kojem bi se predložio razvoj. Od posebnog je značaja pružiti detaljne informacije o postojećem biodiverzitetu i ekosistemima, jer će ovo uticati na izradu mjera za ublažavanje i sveukupno odlučivanje ukoliko predloženi razvoj nastavi ići dalje (bude usvojen). Naime, jedan od ciljeva za sprovođenje procjene životne sredine jeste osigurati da ne postoji neto gubitak biodiverziteta ili nepopravljiva šteta ekosistemima. Zapravo, biodiverzitet i ekosistemi se moraju čuvati kako bi se osigurala njihova postojanost i obezbijedilo da i dalje pružaju usluge, vrijednosti i koristi za sadašnje i buduće generacije.

- 1 Da li je postojeći plan korišćenja zemljišta za područje obuhvaćen projektom i predstavljenom okolinom? Da li je opisano korišćenje zemljišta u oblasti koja je obuhvaćena projektom i okolnom oblašću?
- 2 Da li su opisani topografija, geologija i zemljište koji su obuhvaćeni projektom i okolinom? Da li su opisane neke značajne karakteristike topografije ili geologije područja i uslovi i upotreba zemljišta?
- 3 Da li je opisano vodno okruženje područja?
- 4 Da li su opisani hidrologija, kvalitet vode i korišćenje bilo kog vodnog resursa na koji bi projekt mogao da utiče?
- 5 Da li su opisani mikroklimatski i meteorološki uslovi i postojeći kvalitet vazduha u ovoj oblasti?
- 6 Da li je opisana postojeća situacija u vezi sa svjetlošću (osvjetljenjem), bukom, toplotom i elektromagnetnim zračenjem?
- 7 Da li je opisana materijalna imovina područja na koja bi mogao uticati opisani projekat?
- 8 Da li su opisane lokacije ili karakteristike pejzaža, gradskog pejzaža, arheološkog, istorijskog, arhitektonskog, kulturnog ili drugog društvenog značaja na području na koje opisani projekat može uticati negativno, uključujući sva određena ili zaštićena mjesta, pejzaže i važna stanovišta?
- 9 Da li su opisani demografski, socijalni i socio-ekonomski uslovi (npr. zaposlenost) u ovoj oblasti?
- 10 Da li su metode i proces istraživanja adekvatno objavljeni? Da li su izvori podataka i informacija o postojećem okruženju adekvatno navedeni?
- 11 Imajući u vidu predstavljene informacije o životnoj sredini i potencijalne efekte predloženog projekta i njegovih alternativa, da li postoje nejasna pitanja? Da li su predstavljeni svi neophodni podaci? Ako postoje aspekti okruženja koji nisu adekvatno opisani, da li postoje planirane mjere za razjašnjavanje ovih pitanja?

OPIS MOGUĆIH
ZNAČAJNIH EFEKATA
PROJEKTA

Evaluacija uticaja treba da bude proces zasnovan na kvalitetnim podacima o osnovnim uslovima i identifikaciji svih potencijalno značajnih efekata predloženog razvoja. Uticaje predloženog razvoja na životnu sredinu treba opisati što preciznije. Njihov značaj se procjenjuje pitanjem da li je uticaj prihvatljiv u ekološkom i društvenom kontekstu predloženog razvoja, uključujući razmatranje osnovnih uslova, alternativnih opcija razvoja, direktnih uticaja i kumulativnih efekata sa drugim postojećim i planiranim razvojem. Kriterijumi i izvori standarda kvaliteta koji se koriste u procjeni moraju biti jasno prezentovani, a racionalne i vrijednosne ocjene koje se koriste prilikom određivanja značaja moraju biti u potpunosti opisane. U slučajevima kada su osnovne informacije nepotpune ili postoji neizvjesnost u pogledu uticaja, prilikom određivanja značaja uticaja treba preduzeti preventivni pristup.

- 1 Da li je opisan proces kojim je određen obim studije o procjeni uticaja na životnu sredinu?
- 2 Da li su sprovedene iscrpne konsultacije tokom pregleda i da li su komentari i stavovi u potpunosti predstavljeni?
- 3 Da li su opisani relevantni direktni, primarni efekti na korišćenje zemljišta, ljude i imovinu opisani, i da li su kvantifikovani gdje je to potrebno?
- 4 Da li su opisani relevantni direktni, primarni efekti na geološke karakteristike i karakteristike opisanog zemljišta i da li su kvantifikovani gdje je to potrebno?
- 5 Da li su opisani relevantni direktni, primarni efekti na faunu, floru i staništa, i da li su kvantifikovani gdje je to potrebno?
- 6 Da li su opisani relevantni direktni primarni efekti na hidrologiju i kvalitet vode, i da li su kvantifikovani gdje je to potrebno?
- 7 Da li su opisani relevantni direktni primarni efekti na korišćenje vodnog okruženja, i da li su kvantifikovani gdje je to potrebno?
- 8 Da li su opisani relevantni direktni primarni efekti na kvalitet vazduha i klimatske uslove, i da li su kvantifikovani gdje je to potrebno?
- 9 Da li su opisani relevantni direktni primarni efekti na akustično okruženje (npr. šum ili vibracije) i da li su kvantifikovani gdje je to potrebno?
- 10 Da li su opisani relevantni direktni, primarni efekti na toplotu, svjetlost ili elektromagnetno zračenje i da li su kvantifikovani gdje je to potrebno?
- 11 Da li su opisani relevantni direktni primarni efekti na materijalnu imovinu i iscrpljivanje neobnovljivih prirodnih resursa (npr. fosilna goriva, minerali)?

- 12 Da li su opisani relevantni, direktni primarni efekti na lokacije ili objekte od kulturnog značaja?
- 13 Da li su opisani relevantni direktni, primarni efekti na kvalitet pejzaža i da li je to ilustrirano gdje je potrebno ?
- 14 Da li su navedeni relevantni direktni, primarni efekti na demografiju, društvene i socio-ekonomske uslove u opisanoj oblasti i da li su kvantifikovani gdje je to potrebno?
- 15 Da li su opisani sekundarni efekti na bilo koji od gorenavedenih aspekata životne sredine uzrokovani primarnim efektima na druge opisane aspekte i da li su kvantifikovani gdje je to potrebno?
- 16 Da li su opisani privremeni, kratkoročni, dugoročni i trajni efekti koji su nastali tokom izgradnje ili u vremenski ograničenim fazama rada projekta ili razgradnje?
- 17 Da li su opisani efekti koji mogu biti posljedica nesreća, neočekivanih događaja ili izloženosti projekta prirodnim katastrofama, i da li su kvantifikovani gdje je to potrebno?
- 18 Da li su opisani kumulativni efekti projekta na životnu sredinu, zajedno sa drugim postojećim ili planiranim razvojjima na lokalitetu?
- 19 Da li su identifikovani geografski obim, trajanje, učestalost, reverzibilnost i vjerovatnoća pojave svakog efekta ?

20 Da li su primarni i sekundarni efekti na zdravlje i blagostanje ljudi opisani i kvantifikovani, gdje je to prikladno?

21 Da li su razmotreni uticaji na pitanja kao što su biodiverzitet, globalne klimatske promjene i održivi razvoj, gdje je to prikladno?

22 Da li je značaj ili važnost svakog predviđenog efekta diskutovan u smislu njegovog usaglašavanja sa zakonskim zahtjevima i brojem, važnošću i osjetljivošću obuhvaćenih ljudi i resursa?

23 Kada se ocjenjuju efekti u odnosu na zakonske standarde ili zahtjeve, da li su korišćeni primjereni lokalni, nacionalni ili međunarodni standardi i da li su u skladu sa relevantnim uputstvima?

24 Da li su opisane metode za predviđanje opisanih efekata, i da li su razjašnjeni razlozi za njihov izbor, ili bilo kakve eventualne poteškoće?

25 Da li su definisani najgori mogući ishodi onda kada postoji neizvjesnost u vezi sa preciznim detaljima projekta ili kada su podaci nedovoljni za određivanje uticaja na životnu sredinu?

26 Da li je osnova za procjenu značaja ili važnosti uticaja jasno opisana?

27 Da li su uticaji opisani na osnovu pretpostavke da su sve mjere ublažavanja implementirane, tj. da li su opisani rezidualni uticaji?

28 Da li je nivo tretmana svakog efekta usaglašen sa njegovim značajem za izradu odluke o saglasnosti? Da li se diskusija fokusira na ključna pitanja i izbjegava nebitne ili nepotrebne informacije?

29 Da li se naglasak stavlja na najteže, štetne efekte projekta sa manjim naglaskom na manje značajne efekte?

MJERE UBLAŽAVANJA

Svrha procjene uticaja na životnu sredinu je predvidjeti značajne ekološke i društvene uticaje predloženog razvoja kako bi se osiguralo da ne postoji neto gubitak biodiverziteta ili nepopravljiva šteta za ekosisteme. Stoga, ublažavanje je ključni element dobre procjene uticaja. Pravilno razmatranje ublažavanja uvijek slijedi ovu hijerarhiju:

1. Izbjegavanje nepovratnog gubitka biodiverziteta / oštećenja ekosistema kroz razmatranje alternativa predloženom razvoju, što može dovesti do potpunog napuštanja predložene ideje.
2. Minimiziranje gubitka biodiverziteta / oštećenja ekosistema kroz traženje alternativnih rješenja, što može dovesti do potpune promjene projekta ili ponovnog dizajniranja nekih njegovih karakteristika.
3. Ublažavanje neizbježnih uticaja kroz razne mjere ublažavanja za obnovu resursa i ekosistema biodiverziteta.
4. Kompenzovanje neizbježnog gubitka obezbjeđivanjem zamjene barem slične vrijednosti biodiverziteta.

Mjere ublažavanja se usvajaju samo onda kada nije moguće izbjeći uticaj putem alternativnih rješenja ili promjena dizajna predloženog razvoja. Predložene mjere ublažavanja moraju biti podržane dokazima o njihovoj prikladnosti i djelotvornosti, uključujući demonstriranje njihovog uspjeha i posljedica u sličnim slučajevima. Potrebo je jasno naglasiti obavezu onog ko implementira projekat da sprovede mjere ublažavanja i kompenzacije, u idealnim vremenskim rokovima i predloženim troškovima.

- 1 Da li je naveden potencijal za ublažavanje tamo gdje postoje značajna negativna dejstva na bilo koji aspekt životne sredine ?
- 2 Da li su jasno opisane mjere koje predlagač predlaže kako bi se ublažili uticaji koji su jasno opisani i da li je njihov efekat na veličinu i značaj uticaja jasno objašnjen?
- 3 Da li je vidljivo da je izvođač projekta istinski posvećen implementaciji predloženog ublažavanja ili su mjere ublažavanja samo prijedlozi ili preporuke?
- 4 Da li su jasno definisane odgovornosti za sprovođenje ublažavanja, uključujući i finansiranje?

- 5 Da li su jasno definisane odgovornosti za sprovođenje ublažavanja, uključujući i finansiranje? ublažavanje ?
- 6 Da li su razlozi jasno objašnjeni za slučaj kada ublažavanje značajnih štetnih efekata nije izvodljivo ili se obrađivač odluči da ne predlaže bilo kakvo ublažavanje ?
- 7 Da li je očigledno da je razmatran čitav niz mogućih pristupa ublažavanju, uključujući mjere za smanjenje ili izbjegavanje uticaja, kao i alternativne strategije, lokacije, metode/ procese, mjere kompenzacije?
- 8 Da li su predloženi modeli za praćenje i upravljanje uticajima ?
- 9 Da li su opisani negativni efekti predloženog ublažavanja?

KORISNI
IZVORI

Kontrola studije o procjeni uticaja na životnu sredinu kroz pitanja na ovoj kontrolnoj listi će pokazati da li ona ispunjava svrhu - da bi se osiguralo da predloženi razvoj ne dovodi do nepovratnog oštećenja životne sredine i propisuje mjere ublažavanja značajnih neizbježnih uticaja. Kontrolna lista je osmišljena da podrži osobe bez posebne ekspertize u oblasti procjene uticaja na životnu sredinu da konstruktivno i kredibilno učestvuju u procesu donošenja odluka.

Nažalost, sve nedoumice i pitanja postavljena od strane nevladinih organizacija i lokalnih zajednica mogu ostati bez odgovora. Takođe, mogu se pojaviti i druge neadekvatnosti u procesu procjene uticaja na životnu sredinu koje su izvan okvira ove kontrolne liste, kao što je kvalitet procesa učešća javnosti, koji ozbiljno ograničavaju pristup donošenju odluka u oblasti životne sredine.

U slučaju da se ovo desi, u narednom tekstu je navedeno nekoliko resursa koji su javno dostupni:

Arhuska konvencija.

Konvencija o pristupu informacijama, učešću javnosti u donošenju odluka i pristupu pravosuđu u pitanjima zaštite životne sredine - pod nazivom Arhuska konvencija - dodjeljuje javna prava i nameće ugovornim stranama i javnim organima obaveze u pogledu (i) pristupa informacijama (ii) učešća javnosti i (iii) pristupa pravosuđu. Konvencija povezuje ekološka i ljudska prava, kao i odgovornost vlade i zaštitu životne sredine usredsređujući se na interakciju između javnog mnjenja i javnih vlasti u demokratskom kontekstu. Odbor za usklađenost uspostavljen je sa ciljem da nadgleda poštovanje odredbi Konvencije od strane pojedinačnih strana. Članovi javnog mnjenja mogu da naprave "komunikacije" o tome da li se poštuje Konvencije od strane jedne Strane.

Više o Arhuskoj konvenciji:

<http://www.unece.org/env/pp/introduction.html>

Detalji o načinu podnošenja komunikacije u vezi s poštovanjem, kao i uvid u ranije podneske:

<http://www.unece.org/env/pp/pubcom.html>

Espoo konvencija.

Konvencija o procjeni uticaja na životnu sredinu u prekograničnom kontekstu - kolokvijalno poznata kao Espoo konvencija - postavlja obaveze ugovornih strana da procijene uticaj određenih aktivnosti na životnu sredinu u ranoj fazi planiranja. Takođe propisuje opštu obavezu zemalja da obavještavaju i konsultuju jedni druge o svim većim projektima koji se razmatraju, a koji vjerovatno imaju značajan negativan uticaj na životnu sredinu preko granica. Osnovan je Odbor za sprovođenje sa ciljem da razmatra da li strane izvršavaju svoje obaveze u skladu sa Konvencijom. Članovi javnog i nevladinog sektora mogu podnijeti informacije Odboru ako imaju zabrinutosti u o tome da li strane poštuju obaveze propisane Konvencijom.

Više o Konvenciji Espoo:

<http://www.unece.org/env/pp/introduction.html>

Detalji o načinu podnošenja komunikacije u vezi s poštovanjem, kao i uvid u ranije podneske:

http://www.unece.org/env/eia/implementation/implementation_committee.html

Bernska konvencija.

Konvencija o očuvanju evropske divljine i prirodnih staništa - kolokvijalno poznata kao Bernska konvencija - je obavezujući međunarodni pravni instrument u oblasti zaštite prirode koji pokriva čitavo prirodno nasljeđe evropskog kontinenta. Konvencija ima za cilj da obezbijedi očuvanje vrsta divlje flore i faune i njihovih staništa, uz posebnu pažnju datu ugroženim i ranjivim vrstama. Stoga, ugovorne strane obavezuju se da preduzmu sve odgovarajuće mjere kako bi osigurale očuvanje staništa divlje flore i faune prilikom odlučivanja o razvoju. Mehanizam nadgledanja, poznat kao sistem spisa predmeta, uspostavljen je kako bi NVO-i, naučna zajednica i privatni građani podnijeli žalbe zbog eventualnih kršenja Konvencije.

Više o Bernskoj konvenciji:

<https://www.coe.int/en/web/bern-convention>

Detalji o tome kako da se pošalju pitanja vezana za usklađenost, kao mogućnost uvida u dosadašnje predmete:

<https://www.coe.int/en/web/bern-convention/monitoring>

